

"PANDEMIYANING TASHQI SAVDO HAJMIGA TA'SIRI"

Zilola Salimjonova¹, Sarvinoz Mamatojjeva², Marjonaxon

Ergasheva³

¹o'qituvchi, Iqtisodiyot va servis kafedrası, ²Talaba, Ijtimoiy-iqtisodiy fakultet, Farg'ona davlat universiteti, ³Talaba, Ijtimoiy-iqtisodiy fakultet, Farg'ona davlat universiteti
<https://doi.org/10.5281/zenodo.5702475>

MAQOLA TARIXI

Qabul qilindi: 05-noyabr 2021
Ma'qullandi: 10- noyabr 2021
Chop etildi: 15- noyabr 2021

KALIT SO'ZLAR

eksport, import, talab ,
taklif

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada hozirda butun dunyo iqtisodiyotini tushkunlik holatiga olib kelgan pandemiyaning tashqi savdo hajmiga qanday ta'sir qilganligini birgina Xitoy davlati misolida ko'rishingiz mumkin. Bundan tashqari mamlakatlar ushbu holatni bartaraf etish uchun qanday islohotlarni amalga oshirishi lozimligi haqida ma'lumot beramiz.

"THE IMPACT OF THE PANDEMIC ON FOREIGN TRADE"

Zilola Salimjonova¹, Sarvinoz Mamatojjeva², Marjona Ergasheva³

¹Lecturer, Department of Economics and Service, ²Student, Faculty of Socio-Economics, Fergana State University, ³Student, Faculty of Socio-Economics, Fergana State University

ARTICLE INFO

Received: 05th November 2021
Accepted: 10th November 2021
Online: 15th November 2021

KEY WORDS

export, import, demand, supply.

ABSTRACT

The main article can see how the pandemic, which has now plunged the world economy into a state of depression, has affected the trade account in the example of the Chinese state. We will then provide information on what reforms need to be implemented to know the status of the countries.

Covid-19 pandemiyasi hayot va tirikchilikka jiddiy ta'sir ko'rsatdi. 2020 yil 23 sentyabrda Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti 31 mln odamlar COVID-19 bilan kasallanganligi aniqlagan. Xuddi shu kuni, deyarli dunyo bo'ylab 963,000 o'lim virusga bog'liq. Hozirgi sur'atlarda, tasdiqlangan holatlar soni har to'qqiz haftada ikki

barobar ko'payib bormoqda. Bu jarayonda, shuningdek, butun dunyodagi iqtisodiy faoliyatni ham buzdi. Xususan, 2020 yilda dunyo bo'ylab tovar savdosi oqimi 7% ga kamaydi. Pandemiyaning xalqaro savdosi hajmiga ta'sir qilishi mumkin bo'lgan bir qancha mezonlari bor: uning sog'liqqa bevosita ta'siri va xulq atvoridagi

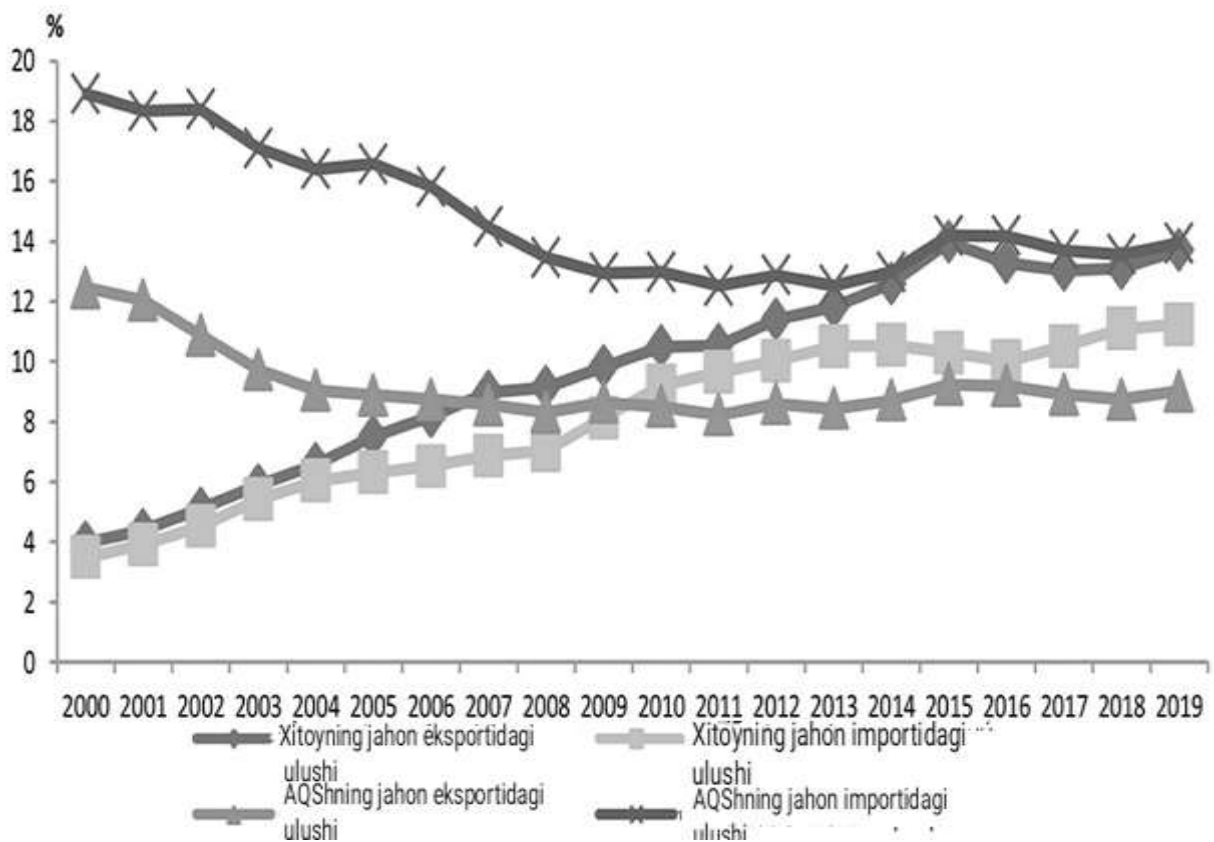
o'zgarishlar, hukumatning virus tarqalishining oldini olish choralari oqibatlarini va uchinchi mamlakatlarda pandemiyani ta'siri.

Pandemiya tufayli salbiy savdo ta'sirini kutish intuitiv bo'lib tuyulsada, mamlakat darajasida bu ta'sir har ikki tomonga ham ketishi mumkin. Pandemiya talab va taklif tomondan zarba berdi. Ikkalasi ham manfiy bo'lganligi sababli, natijada mamlakatning import talabiga ta'siri - ichki talab va ichki taklif o'rtasidagi farq anchagina oshdi. Biz buni davlatlarning Xitoydan importiga ta'siri orqali ko'rib chiqamiz.

Xitoy "markaz" sifatida ishlatishning afzalliklaridan biri shundaki, Xitoyning 2020 yil dekabrgacha bo'lgan oylik savdo ma'lumotlari allaqachon mavjud. . Yana bir afzallik shundaki, Xitoy boshqa har qanday iqtisodiyot bilan savdo aloqalariga ega va dunyodagi eng yirik eksportchi hisoblanadi. Bundan tashqari, dunyoning qolgan qismi virusning oqibatlarini boshdan kechira boshlagan paytda Xitoy 2020 yilning birinchi choragida Covid-19dan eng ko'p zarar ko'rdi. Ikkinchi chorakdan boshlab, vaziyat o'zgardi va Xitoy iqtisodiyoti tez tiklandi, 2020 yilda 2,3% ga o'sdi. Xitoy bilan savdo-sotiqning Covid bilan bog'liq asosiy to'siqlari asosan pandemiyani Xitoyning savdo sheriklariga ta'siri bilan bog'liq. Biz shuni aniqladikki, Covid-19 kasallanishining (aholi jon boshiga o'lim soni bilan ifodalanadi) va koronavirus bilan bog'liq hukumat choralari to'g'ridan-to'g'ri ta'siri (blokirovkalarining qat'iyligi indeksi bilan ifodalanadi) pandemiyadan oldingi sharoitlarga qaraganda, har oyda ming kishiga to'g'ri keladigan o'lim darajasi eng yuqori bo'lgan mamlakat (2020 yil

dekabrda Sloveniya) o'sha oyda Xitoydan importni 13 foizga kamaytiradi. Xuddi shunday, hech qanday blokirovkadan (Gonduras aprel va may oylarida, aprel oyida Filippin) blokirovkaning maksimal qat'iyligi darajasiga o'tish Xitoydan import 17,6% ga kamayishiga olib keladi. Bu shuni ko'rsatadiki, hukumatning iqtisodiy faoliyatni cheklash choralari pandemiyani salomatligi va xulq - atvoriga to'g'ridan -to'g'ri ta'siridan ko'ra, mamlakat importiga katta ta'sir ko'rsatadi. Hozirgi vaqtda GQZlar ikkita asosiy muammoga duch kelmoqdalar: pandemiya va global savdo mojarosi. Ayniqsa, AQSh - Xitoy savdo urushi pandemiya bilan birgalikda GQZlarga tahdid solishi mumkin bo'lgan dunyodagi yirik iqtisodiy noaniqlikka olib keldi. Xitoyning GQZ ishtirokidagi roliga nima sabab bo'ladi?

Birinchi, Global qiymat zanjirlarga (GQZ) integratsiya Xitoyni tashqi ta'sirlarga nisbatan ko'proq himoyasiz qiladi. Mamlakat eksporti YalMning qariyb 20% ni tashkil qiladi, bu uning GQZlarga chuqur integratsiyasini ko'rsatadi (BMTning Comtrade ma'lumotlar bazasi, 2020). Mamlakatdan eksport qilinadigan tovarlar qiymati 4,576126 trillion dollarga yetdi, bu dunyo mahsulotining 13,2 foizini tashkil etadi, bu 2018 yilga nisbatan 0,4 foizga oshdi. Xalqaro bozorda eksportning ulushi barqaror o'sib bordi (1-rasm); tovarlar importi dunyo tarixining 10,8 foizini tashkil etdi va tarixiy yuqori darajaga ko'tarildi (BMTning Comtrade ma'lumotlar bazasi, 2020). Bundan tashqari, Xitoyning xalqaro bozordagi ulushi oshdi (Savdo vazirligi, 2020).

Ikkinchidan, Xitoy GQZlarning o'rta va quyi qismida botqoq bo'lib qolmoqda. Xong va Chjong UNCTAD-Eora GQZ ma'lumotlar bazasidan foydalangan holda GQZlarda bir qancha mamlakatlarning ishtirokini o'rganib chiqdi, bu shuni ko'rsatadiki, Xitoy mehnat taqsimoti bo'yicha GQZ ishtiroking quyi qismida (pastda) qoladi. Hozirgi vaqtda Xitoy global ishlab chiqarishning to'rtta darajasidan uchinchi o'rinda turadi, bu vaziyatni qisqa muddatda tubdan yaxshilash mumkin emas (1 -jadval).

Uchinchidan, pandemiya AQSh-Xitoy savdo ishqalanishi bilan birgalikda Xitoy GQZlardan ajralish xavfiga duchor qiladi. Pandemiyaning avj olishi, AQSh-Xitoy savdo ishqalanishi bilan birgalikda, Xitoyning qiymat zanjiri va ichki/tashqi to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalarga juda salbiy ta'sir

ko'rsatdi. Birinchidan, 2-rasmda ko'rsatilgandek, pandemiya Xitoyga to'g'ridan-to'g'ri to'g'ridan-to'g'ri GQZ ishtirokida salbiy ta'sir ko'rsatdi. Ta'kidlash joizki, kasalliklarni nazorat qilish foydasiga 1 oylik iqtisodiy to'xtash Xitoyda joylashgan xorijiy kompaniyalarga katta ta'sir ko'rsatdi. 2020-yilning yanvar-aprel oylarida to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalarning atigi 41,34 milliard dollarlik ulushi amalga oshirildi, bu yiliga 8,4 foizga kamaydi. Bundan tashqari, Xitoy ko'p millatli kompaniyalarining XKM (Tashqi To'g'ridan -to'g'ri Investitsiyalar) faoliyatiga pandemiyaning butun dunyo bo'ylab bir nechta joylarda tarqalishiga ta'sir ko'rsatmoqda. Investitsion iqlimning o'zgarishi, omillarning harakatchanligining turg'unligi, bozor kutilmalarining o'zgarishi

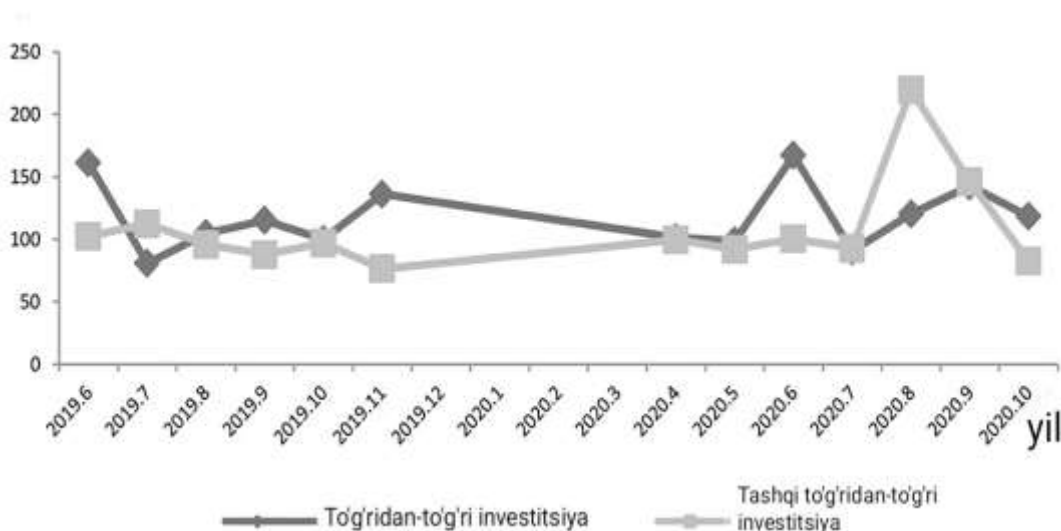
va boshqalar Xitoyning to'g'ridan-to'g'ri investitsiya faoliyatiga to'sqinlik qildi.

1-jadval

Darajalar	Ishlab chiqarish turi	Mintaqa
1-daraja	Global texnologik innovatsion markaz	Amerika Qo'shma shtatlari
2-daraja	yuqori darajadagi ishlab chiqarish	EU , Yaponiya, The UK,...
3-daraja	O'rta va past darajadagi ishlab chiqarish	Xitoy,Braziliya, Hindiston...
4-daraja	tabiiy resurslarni eksport qilish	OPEC, Afrika, Lotin Amerikasi...

Ma'lumotlar olindi:
Dec. 9, 2020; <https://dy.163.com/article/FDL3M3ST0539AGEJ.html>

2-rasm

Savdo vazirligi va Davlat valyuta boshqarmasi tomonidan e'lon qilingan statistik ma'lumotlarga ko'ra, Xitoy 2020-yilning yanvar-iyul oylarigacha 64,17 milliard dollar jamlagan, bu o'tgan yilning

shu davriga nisbatan 6,5 foizga pasaygan. Bu summaga dunyoning 161 ta davlatidagi 4625 ta xorijiy korxonalarda 60,28 AQSh dollari miqdoridagi moliyaviy mablag'lar

kiradi, bu o'tgan yilgiga nisbatan 5,4% ga kamayganini ko'rsatadi.

Biz maqolamiz xulosasi sifatida quyidagi takliflarimizni beramiz. Birinchidan, Covid-19 nafaqat qiyinchilik, balki ko'p tomonlama hamkorlikni faol rivojlantirish va Xitoy, Yaponiya va Janubiy Koreya boshchiligidagi mintaqaviy qiymat zanjirini yaratish imkoniyati sifatida ham ko'rib chiqilishi kerak. Xitoy Mintaqaviy keng qamrovli iqtisodiy sheriklik (RCEP) bo'yicha muzokaralarda yetakchi rol o'ynashi, yuqori sifatli erkin savdo hududini barpo etishga ko'maklashishi, qo'shni davlatlar bilan hamkorlikni kuchaytirishi va ta'minot zanjiri xavfsizligi bo'yicha muntazam muloqot mexanizmini yo'lga qo'yishi kerak. Ikkinchidan, chuqur tarkibiy islohot olib borish va xorijiy investorlarni ushlab qolish uchun chora-tadbirlar ko'rish zarurligi ta'kidlandi. Hozirgi vaqtda Xitoy hukumati xorijiy sarmoyadorlarni ushlab qolish va ulardagi pandemiya stressini engillashtirish uchun ko'plab siyosatlarni amalga oshirdi. Biroq, xorijiy korxonalar Xitoy bozorida tubdan o'zgarishlarni, shu jumladan tartibga solish tartibiga nisbatan oshkoralik, bashorat qilish va tenglikni talab qiladilar. Shu bois innovatsiyalarni faollashtirish va raqobatbardosh, biznes uchun qulay muhit yaratish bo'yicha ko'proq chora-tadbirlar ko'rish kerak. Uchinchidan, Xitoy ishlab chiqarishga xorijiy investitsiyalar strategiyasini amalga oshirayotganda, ta'minot zanjirini qayta konfiguratsiyasiga javoban, yanada faolroq harakatlarni amalga oshirishi kerak. Qisqa muddatli istiqbolga asoslanib, Xitoy global iqtisodiyotni tiklash imkoniyatlaridan foydalanishi juda muhim. Xitoyda xorijiy sarmoyadorlarni ushlab qolish va ikki

tomonlama savdo aloqalarini barqarorlashtirish siyosati olib borilishi kerak. Uzoq muddatli istiqbolga asoslanib, Xitoy o'z yangiliklarini kiritishi kerak. Xitoy korxonalari innovatsion salohiyatni yaxshilaganligi sababli, AQShga asosiy texnologik qaramlikning pasayish tendentsiyasi va import o'rniga tovar va xizmatlarni yetkazib berishda o'sish tendentsiyasi kuzatiladi. Shu bilan birga, Xitoy GQZga ko'proq qo'shilish va jahon darajasidagi iqtisodiyotning hal qiluvchi rolini tobora mustahkamlash harakatlarini kuchaytirishi kerak.

Savdo butun dunyodagi iqtisodiy buzilishlarning asosiy uzatuvchisi bo'lgan bo'lsada, u hozirgi COVID-19 inqirozidan iqtisodiy tiklanishni rag'batlantirishda muhim rol o'ynaydi. Iqtisodiy chidamlilik chegaralarni yopish orqali emas, balki ishlab chiqarishni, xizmatlarni diversifikatsiya qilish orqali erishiladi.

Davlatlar raqobat va iste'molchilar huquqlarini himoya qilish siyosati va ekologik siyosatlarni ishlab chiqishlari lozim. Mamlakatlar favqulodda savdo choralarini olib tashlab, tiklanish rejalarini joriy qilishlari, odatiy hayotga qaytishlari kerak bo'ladi.

Savdo choralarining shaffofligini oshirish kerak chunki shaffoflik qoidalarga asoslangan savdo tizimida ishonch va hamkorlikni tiklashga yordam beradi. Bu esa o'z navbatida savdo xarajatlarini kamaytiradi va savdoni 20-25 foizga oshirishi mumkin. Rivojlanish darajasidan qat'i nazar, mamlakatlar iqtisodiy tiklanishni shakllantirishlari kerak bo'ladi muhim tarmoqlarni qo'llab -quvvatlash va ish o'rinlarini saqlab qolish strategiyasini

qo'llagan holda albatta. Bunda ular oshirish uchun bozorda adolat afzalliklari
hosildorlik, innovatsiya va farovonlikni va iste'molchilarni o'ylab ko'rishlari kerak

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. United Nations publication issued by the United Nations on Trade and Development.
2. Xitoy Xalq Respublikasi, Flippin, Sloveniya, Gonduras davlatlari statistika ma'lumotlari (2020-yil).
3. BMTning Comtrade ma'lumotlar bazasi, 2020